

SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN XORIJIY TIL TA'LIMIDA FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA PEDAGOGIK YECHIMLAR

Turg'unboyeva Maftunaxon Akramxo'ja qizi

IIV 1-sonli Toshkent akademik litseyi ingliz tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19853009>

KIRISH

Hozirgi kunda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari ta'limning deyarli barcha sohalariga kirib kelmoqda. Xorijiy tillarni o'qitish sohasida esa bu o'zgarishlar ayniqsa sezilarli bo'lib, an'anaviy darslik va lug'atlarning o'rnini interaktiv, adaptiv va real vaqt rejimida ishlaydigan dasturiy vositalar egallamoqda. ChatGPT, Google Gemini, Duolingo Max, Grammarly va boshqa sun'iy intellektga asoslangan platformalar bugungi kunda millionlab o'quvchilar tomonidan faol qo'llanilmoqda [1]. Ushbu tendensiya xorijiy til o'qituvchilari oldiga yangi pedagogik muammolar va imkoniyatlarni qo'yimoqda.

Mazkur tezisdagi sun'iy intellekt vositalarining xorijiy til ta'limidagi o'rnini, ularning afzalliklari hamda salbiy ta'sirlari tahlil qilinib, pedagogik nuqtai nazardan muvozanatli yondashuv taklif etiladi.

ASOSIY QISM

1. Sun'iy intellekt vositalarining xorijiy til ta'limidagi imkoniyatlari

Sun'iy intellekt asosidagi til o'rgatish vositalari bir qator muhim pedagogik imkoniyatlarni taqdim etadi. Birinchidan, ular o'quvchining individual sur'ati va darajasiga moslashuvchan ta'lim muhitini yaratadi. An'anaviy sinfxona sharoitida o'qituvchi bir vaqtda 20–30 o'quvchi bilan ishlashi zarur bo'lsa, sun'iy intellekt har bir o'quvchiga alohida e'tibor qaratgan holda lug'at, grammatika va talaffuzni maqsadli ravishda o'rgatish imkoniyatiga ega [2].

Ikkinchidan, so'nggi avlod chatbot-assistentlari (xususan, katta til modellari) o'quvchilarga xorijiy tilda erkin muloqot qilish imkonini beradi. Bu ayniqsa nutqiy kompetentsiyani rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega, chunki ko'plab o'quvchilar ona tili muhitida xorijiy tilda muloqot qilish imkoniyatidan mahrum [3].

Uchinchidan, sun'iy intellekt yozma nutqni tahlil qilib, darhol tushuntirish bilan birga xatolarni ko'rsatib berishi — an'anaviy usulda haftalar davom etadigan tuzatish jarayonini bir zumda amalga oshirish imkonini beradi. Bu o'quvchining o'z-o'zini nazorat ko'nikmalarini oshiradi va o'qituvchi ish yukini kamaytiradi.

2. Sun'iy intellektning til ta'limiga salbiy ta'sirlari

Biroq ushbu vositalar bir qator jiddiy pedagogik muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Eng keng tarqalgan muammo — o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy til qo'llash ko'nikmalarining zaiflashuvi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar insholar va tarjima topshiriqlarida sun'iy intellektga haddan ziyod tayanadigan bo'lsalar, ularning mustaqil yozish qobiliyati sezilarli darajada pasayadi [4].

Bundan tashqari, sun'iy intellekt vositalarida grammatik jihatdan to'g'ri, lekin madaniy yoki pragmatik jihatdan noto'g'ri iboralar ishlatilishi mumkin. Til faqat grammatik qoidalar to'plami emas — u madaniyat, qadriyatlar va ijtimoiy kontekst bilan chambarchas bog'liq. Ushbu nozikliklarni sun'iy intellekt hali to'liq aks ettira olmaydi [5].

Yana bir muammo — axloqiy masalalar. O'quvchilar SI yordamida bajarilgan ishlarni o'z mehnatlari sifatida taqdim etishi akademik halollik tamoyillarini buzadi. Bu holat o'qituvchilar va ta'lim muassasalari uchun jiddiy pedagogik va huquqiy muammo bo'lib qolmoqda.

3. Pedagogik yechimlar va tavsiyalar

Yuqoridagi muammolarni inobatga olgan holda, quyidagi pedagogik yondashuvlarni tavsiya etish mumkin:

Birinchi yondashuv — "tanqidiy qo'llash" metodologiyasi. O'quvchilar sun'iy intellekt chiqarishini ko'r-ko'rona qabul qilmasdan, balki uni baholash, taqqoslash va takomillashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishlari lozim. Buning uchun o'qituvchi SI javoblarini muhokama etadigan, xatolarni topish va tahlil qilishni o'rgatadigan maxsus dars o'tkazishi maqsadga muvofiq [6].

Ikkinchi yondashuv — sun'iy intellektni "andoza" sifatida, insoniy muloqotni esa "maqsad" sifatida kontseptualizatsiya qilish. O'quvchi SI bilan mashq qilib, asosiy baholash vazifalarini haqiqiy kishilar bilan muloqotda bajarishi maqsadga muvofiq.

Uchinchi yondashuv — o'qituvchilarni raqamli pedagogika bo'yicha muntazam malaka oshirishdan o'tkazish. O'qituvchi SI vositalarini bilmasa, ularni ta'lim jarayoniga oqilona integratsiya qila olmaydi. Shu bois universitetlar va metodika markazlari maxsus o'quv kurslarini joriy etishi lozim.

XULOSA

Sun'iy intellekt vositalari xorijiy til ta'limida inqilobiy imkoniyatlar ochib bermoqda: moslashuvchan o'quv muhiti, real vaqtli mulohaza bildirish va muloqot mashqi shular jumlasidan. Biroq bu texnologiyalar mustaqil fikrlash, madaniy kompetentsiya va akademik halollikka tahdid solishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy ta'limda SI vositalaridan foydalanish "hammasi yoki hech narsa" tamoyiliga emas, balki pedagogik jihatdan asoslangan, tanqidiy va muvozanatli yondashuvga tayanishi lozim. O'qituvchining roli ham o'zgarmaydi — aksincha, u raqamli vositalarni boshqaruvchi va yo'naltirib turuvchi asosiy shaxs sifatida yanada muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Warschauer M. Redefining AI in ELT: New Possibilities and Pedagogical Challenges // TESOL Quarterly. — 2023. — №57(3). — B. 784–801.
2. Godwin-Jones R. Generative AI and Language Learning & Teaching // Language Learning & Technology. — 2023. — №27(2). — B. 1–18.
3. Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou D. ChatGPT for EFL/ESL Writing: A Critical Review // RELC Journal. — 2023. — №54(2). — B. 403–414.
4. Baidoo-Anu D., Owusu Ansah L. Education in the Era of Generative Artificial Intelligence (AI) // SSRN. — 2023. — Preprint.
5. Chapelle C. A. Technology and Language Assessment. — Cambridge University Press, 2022. — 224 b.
6. Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. — Polity Press, 2022. — 192 b.